

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2010

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΕΣ
ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΑΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 7 ΤΟΥ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ»**

Επιμέλεια: **Θαλασσιά Παναγιώτα**
Α.Μ.: 1340200800552

Διδάσκοντες:
Καθηγητής Ανδρέας Δημητρόπουλος
Επ. Καθηγ. Σπυρίδων Βλαχόπουλος

Αθήνα 2010

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2010

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«*TORTURE , DEGRADING FORMS OF
INTERROGATION AND ARTICLE 7 OF THE
CONSTITUTION* »**

Επιμέλεια: **Θαλασιά Παναγιώτα**
Α.Μ.: 1340200800552

Διδάσκοντες:
Καθηγητής Ανδρέας Δημητρόπουλος
Επ. Καθηγ. Σπυρίδων Βλαχόπουλος

Αθήνα 2010

Πίνακας Περιεχομένων

Συντομογραφίες	4
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1^ο: Τα βασανιστήρια	
1.1 Τα βασανιστήρια και οι εξευτελιστικές μορφές ανάκρισης στην Ελλάδα.....	6
1.2 Οι ψυχολογικές καταβολές των βασανιστηρίων.....	9
Κεφάλαιο 2^ο: Το άρθρο 7 του Συντάγματος	
2.1 Οι προϋποθέσεις του ποινικού κολασμού.....	11
2.2 Έννοια και όρια της ποινής.....	16
2.3 Η απαγόρευση των βασανιστηρίων.....	20
2.4 Η απαγόρευση της γενικής δήμευσης.....	22
2.5 Η απαγόρευση της θανατικής ποινής.....	24
2.6 Η αποζημίωση για άδικη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας.....	25
Κεφάλαιο 3^ο	
3.1 Μη επιβολή ποινής άνευ νόμου στην ΕΣΔΑ.....	27
3.2 Η απαγόρευση των βασανιστηρίων στην ΕΣΔΑ.....	28
3.3 Η απαγόρευση της θανατικής ποινής στην ΕΣΔΑ.....	30
Βασικά Συμπεράσματα.....	31
Περίληψη.....	32
Summary.....	33
Λήμματα.....	34
Βιβλιογραφία	
Βασική Νομοθεσία	
Βασική Νομολογία	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Βλ.	Βλέπε
ΔΣΑΠΔ	Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων
ΕΑΤ	Ειδικό Ανακριτικό Τμήμα
εδ.	εδάφιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΑ	Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΚΠοινΔ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
n. c. n. p. s. l.	nullum crimen nulla poena sine lege
παρ.	παράγραφος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
σελ.	σελίδα
Συντ.	Συντάγματος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θέμα της παρούσας εργασίας αποτελούν τα βασανιστήρια , οι εξευτελιστικές μέθοδοι ανάκρισης και το άρθρο 7 του Συντάγματος. Περιγράφονται κυρίως τα βασανιστήρια και οι βάνουσες μορφές ανάκρισης που υπέστησαν οι Έλληνες τα χρόνια της δικτατορίας , καθώς και οι ψυχολογικές καταβολές των βασανιστηρίων. Ιδιαίτερη σημασία έχει η αντιμετώπιση και η απαγόρευση των βασανιστηρίων από το ελληνικό Σύνταγμα. Έπειτα , θα εξεταστεί διεξοδικά το άρθρο 7 του Συντάγματος. Συγκεκριμένα , θα αναλυθούν οι προϋποθέσεις του ποινικού κολασμού , η έννοια και τα όρια της ποινής , η απαγόρευση των βασανιστηρίων , η απαγόρευση της γενικής δήμευσης και της θανατικής ποινής καθώς και η αποζημίωση για άδικη στέρηση της προσωπικής ελευθερίας. Τέλος , χρήσιμη είναι η αναφορά και στη νομολογία της ΕΣΔΑ σχετικά με την μη επιβολή ποινής άνευ νόμου , τη μη εξευτελιστική μεταχείριση των ανθρώπων , την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της θανατικής ποινής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ

1.1. ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΑΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα βασανιστήρια στην Ελλάδα ήταν έντονα κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής δικτατορίας(1967-1974). Την περίοδο αυτή υπήρξαν πολλά αντικυβερνητικά και φοιτητικά συλλαλητήρια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αντίσταση των φοιτητών ενάντια στο καθεστώς της χούντας κορυφώθηκε το Νοέμβριο του 1973, όταν, με την υποστήριξη χιλιάδων Αθηναίων, περίπου τρεις χιλιάδες φοιτητές του Πολυτεχνείου ξεσηκώθηκαν. Μέχρι τότε το καθεστώς αντιδρούσε σε κάθε μαζική εκδήλωση διαμαρτυρίας με φυλακίσεις και βασανιστήρια. Εκείνη τη φορά όμως η χούντα απάντησε με τανκς και η διαμαρτυρία μετατράπηκε σε λουτρό αίματος. Δεκάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν και ακόμα περισσότεροι τραυματίστηκαν.

Τα βασανιστήρια είχαν δύο πρωταρχικούς σκοπούς: την απόσπαση πληροφοριών που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κατά των αντιπάλων του καθεστώτος και τον εκφοβισμό των διαφωνούντων ή οποιουδήποτε σκεφτόταν να περάσει στο αντίθετο στρατόπεδο.

Η στρατιωτική αστυνομία, η ΕΣΑ, ήταν υπεύθυνη για τα περισσότερα βασανιστήρια. Το αρχηγείο της και το βασικό ανακριτικό της κέντρο στην Αθήνα, το ΕΑΤ/ΕΣΑ, ήταν ένας χώρος που είχε σχεδιαστεί για «να κάνει όλη την Ελλάδα να τρέμει». Ειδικότερα, η ΕΣΑ έχει περιγραφεί ως η πιο ακραία έκφραση της ιδεολογίας και της οργάνωσης της ελληνικής δικτατορίας από το 1967 έως το 1974. Ήταν η πραιτωριανή φρουρά της κυβέρνησης και ήταν υπεύθυνη για την καταστολή παράνομων καταστάσεων όπως επαναστάσεις, πολιτικές αναταραχές, απεργίες, συλλαλητήρια και εξεγέρσεις.

Επιπλέον, η ΕΣΑ ασκούσε βία σε κρατούμενους για να καμφθεί η αντίσταση τους, καθώς και σε υπόπτους που επιχειρούσαν να δραπέτεύσουν. Ωστόσο, ποτέ δεν αναφέρθηκαν επίσημα θάνατοι από βασανιστήρια στο

ΕΑΤ/ΕΣΑ αν και έχουν περιγραφεί οι μακροχρόνιες επιπτώσεις των βασανιστηρίων που υπέστησαν οι Έλληνες κρατούμενοι.

Τα βασανιστήρια αποτελούνταν κυρίως από ξυλοδαρμούς, ομαδικούς και ατομικούς , από τη δοκιμασία της ορθοστασίας , από βίαιες συλλήψεις. Συγκεκριμένα, οι οπλίτες της ΕΣΑ χτυπούσαν άγρια με τα κλομπ και στο πίσω μέρος των ποδιών με οριζόντια και κάθετα χτυπήματα κάθε φυλακισμένο που κουνιόταν ή έπεφτε. Σχετικά με τις συλλήψεις, οι διώκτες της ΕΣΑ έμπαιναν στα διαμερίσματα ξαφνικά, χρησιμοποιούσαν βία, έψαχναν παντού και ήταν υποχρεωμένοι να κατασχέσουν ότι φαινόταν ύποπτο. Αργότερα μετέφεραν τον κρατούμενο στο ΕΑΤ/ΕΣΑ. Εκεί , οι αξιωματικοί χτυπούσαν τους νεοφερμένους για να τους τρομοκρατήσουν και για να τους προκαλέσουν σύγχυση για όσα θα επακολουθούσαν.

Ακόμη, όταν κάποιος κρατούμενος προσπαθούσε να κοιτάξει από την κλειδαρότρυπα της πόρτας του κελιού του , τον έδερναν ή τον ανάγκαζαν να τρέχει γύρω από το κρεβάτι ή να χοροπηδά πάνω-κάτω στο ένα πόδι ή να κάνει κάμψεις. Όταν οι άνθρωποι της ΕΣΑ υπέβαλλαν τον κρατούμενο στη δοκιμασία της ορθοστασίας, έπρεπε να τον εμποδίζουν να πει νερό.

Επιπλέον , όταν έδιναν στους κρατούμενους το δίσκο με το φαγητό έπρεπε συγχρόνως να τους δέρνουνε. Για να κάνει ένας κρατούμενος μπάνιο, χρειαζόταν ειδική εντολή. Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι διαταγές που δίνονταν στους διώκτες , στους δεσμοφύλακες και στους αξιωματικούς της ΕΣΑ ανέφεραν ότι ακόμη και αν δεν χτυπούσαν τους κρατούμενους δεν έπρεπε να μιλούν σε αυτούς, αλλά να τους φωνάζουν. Όταν ο κρατούμενος επρόκειτο να αποφυλακιστεί , ο αξιωματικός τον ενημέρωνε ότι από εκείνη τη στιγμή θα ήταν σε συνεχή επιτήρηση και ότι θα έπρεπε να παρουσιάζεται τακτικά στο στρατόπεδο.

Απέναντι στις *κρατούμενες γυναίκες* η στάση των αξιωματικών ήταν εντελώς διαφορετική. Οι αξιωματικοί δεν χτυπούσαν ποτέ γυναίκες, ίσως γιατί οι γυναίκες ομολογούν εύκολα όταν τους κάνουν ψυχολογικό εκφοβισμό. Υπήρχε, όμως, σεξουαλική παρενόχληση.

Την χειρότερη μεταχείριση είχαν συνήθως οι *κρατούμενοι φοιτητές*. Αυτό συνέβαινε, γιατί οι περισσότεροι κατάγονταν από την Αθήνα, είχαν ανώτερη μόρφωση και την ίδια περίπου ηλικία με τους οπλίτες. Οι

Εσατζήδες αισθάνονταν ότι οι φοιτητές ήθελαν πάντοτε να επιδεικνύουν τη διανοητική τους ανωτερότητα.¹

Τέλος, το 1975, λίγο μετά την πτώση του στρατιωτικού καθεστώτος έγιναν στη Αθήνα, δύο δίκες αξιωματικών και κληρωτών που υπηρέτησαν στο ΕΑΤ/ΕΣΑ. Στις δίκες αυτές αποκαλύφθηκαν για πρώτη φορά σε όλη τους την έκταση οι συνέπειες της διεξαγωγής βασανιστηρίων στα θύματα και στους θύτες. Πρόκειται για δύο από τις ελάχιστες δημόσιες δίκες βασανιστών στην ιστορία της ανθρωπότητας και είναι γνωστές ως Δίκες των Εγκληματιών.²

¹ Οι Εσατζήδες ήταν μέλη της Στρατιωτικής Αστυνομίας. Για κάθε βασανιστήριο οριζόταν ονομαστικά ποιος Εσατζής θα το εκτελούσε. Για παράδειγμα, για το « στήσιμο » ορίζονταν οκτώ Εσατζήδες που θα κάλυπταν με βάρδιες ένα εικοσιτετράωρο. Δεν επιτρεπόταν, όμως, σε κανέναν Εσατζή να μπαίνει στα κελιά ή στο πειθαρχείο, εκτός και αν υπήρχε συγκεκριμένος λόγος να βρίσκεται εκεί. Βλ. Μίκα Χαρίτου – Φατούρου, Ο βασανιστής ως όργανο της κρατικής εξουσίας, ψυχολογικές καταβολές, μετάφραση Μαρία – Αβαριτσιώτη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σελ. 139 - 142.

² Βλ. Μίκα Χαρίτου – Φατούρου, Ο βασανιστής ως όργανο της κρατικής εξουσίας, ψυχολογικές καταβολές, μετάφραση Μαρία – Αβαριτσιώτη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σελ. 67, 73 – 77 και 138 - 144.

1.2 ΟΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Υπάρχουν κοινωνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες που ενεργοποιούν τη συμπεριφορά των βασανιστών και μας βοηθούν να την κατανοήσουμε. Η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται σε μια σειρά υποθέσεων.

Πρώτον, υποτίθεται ότι η μελέτη της καθημερινής συμπεριφοράς των συνηθισμένων ανδρών και γυναικών συμβάλλει στην κατανόηση της συμπεριφοράς των βασανιστών. Η δεύτερη υπόθεση αναφέρει ότι οι πολλές προφανείς διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των εργαστηρίων της ψυχολογίας, των κελιών βασανισμού και των στρατοπέδων εκπαίδευσης είναι λιγότερο σημαντικές. Η τρίτη υπόθεση θεωρεί ότι για να κατανοήσουμε τον βασανιστή, θα πρέπει να βασιστούμε σε έννοιες που ισχύουν στην εμπειρική έρευνα.

Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των βασανιστών διαδραματίζουν το περιβάλλον των βασανιστών, οι παράγοντες προδιάθεσης και οι παράγοντες κατάστασης που επηρεάζουν τις σκέψεις και τις πράξεις τους. Το πιο σημαντικό, όμως, χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς των βασανιστών είναι ο **αυταρχισμός**, ο οποίος συνδέεται με φασιστικές και άλλες εξουσιαστικές ιδεολογίες.

Μια μελέτη για τις καταβολές των βασανιστηρίων πρέπει αναπόφευκτα να διερευνήσει τις καταβολές της προσωπικής βίας και της επιθετικότητας, αφού τα βασανιστήρια αποτελούν κατ' εξοχήν πράξη διαπροσωπικής επιθετικότητας. Η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι η πράξη του βασανιστή συνιστά ανταποδοτική επιθετικότητα, ότι δηλαδή λειτουργεί ως πράξη αντιποίνων.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά μία άποψη, κανένας άνθρωπος δεν γεννιέται βασανιστής, αλλά γίνεται κατά τη διάρκεια της ζωής του. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι βασανιστές είναι μόνο όσοι προξενούν τον πόνο και όχι όσοι δίνουν σε άλλους την εντολή να σκοτώσουν και να βασανίσουν. Σύμφωνα με μία άλλη άποψη, βασανιστής ήταν οποιοσδήποτε είχε εμπλακεί έστω και ελάχιστα στη σωματική και ψυχολογική κακοποίηση κρατούμενων.

Κατά μία άλλη γνώμη , βασανιστές ήταν μόνο όσοι κακοποιούσαν άτομα , όσοι τα κακοποιούσαν τακτικά , όσοι ενεργούσαν μόνοι τους , πρόσωπο με πρόσωπο , όσοι ήταν αρχηγοί και όχι ακόλουθοι.

Τέλος , κατά την κρατούσα άποψη βασανιστής θεωρήθηκε κάποιος ο οποίος ήταν μέλος της Στρατιωτικής Αστυνομίας και είχε εκπαιδευτεί για να ασκεί βία με συστηματικό τρόπο σε άλλους. Ακόμη, παραδεχόταν ότι είχε παραστεί ή συμμετάσχει στη σωματική και ψυχολογική κακοποίηση πολιτικών κρατούμενων , ανεξάρτητα από τη συχνότητα ή τις περιστάσεις.³

³ Βλ. Μίκα Χαρίτου – Φατούρου , Ο βασανιστής ως όργανο της κρατικής εξουσίας , ψυχολογικές καταβολές , μετάφραση Μαρία – Αβαριτσιώτη , Ελληνικά Γράμματα , Αθήνα 2003 , σελ.72 -73 , 195 – 212 και 224.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΑΡΘΡΟ 7 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

2.1 ΟΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΟΛΑΣΜΟΥ

Η πρώτη προϋπόθεση του ποινικού κολασμού σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1 του Συντάγματος είναι η **τέλεση εγκλήματος**. Σύμφωνα, με τη θεωρία του Ποινικού Δικαίου η ειδική υπόσταση των εγκλημάτων, η περιγραφή δηλαδή και εξειδίκευσή τους στο νόμο, ολοκληρώνεται με την αναφορά και υποκειμενικών στοιχείων, τα οποία συναπαρτίζουν την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος που αντιτίθενται στην αντικειμενική.

Για να υπάρξει, δηλαδή έγκλημα πρέπει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του, όπως βρίσκονται τυποποιημένα στον αντίστοιχο κυρωτικό κανόνα, να επικαλύπτονται υποκειμενικά είτε από δόλο είτε από αμέλεια του δράστη.

Επιπλέον, πρέπει η συμπεριφορά του τελευταίου να είναι άδικη(να μην υπάρχει λόγος άρσης του αδίκου) και τελικά καταλογιστή σε αυτόν(να υπάρχει συνείδηση του αδίκου) σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ποινικού Κώδικα.⁴

Συνεπώς, αποκλείεται τόσο η αντικειμενική ευθύνη όσο και η επιβολή ποινής σε άτομα με διαταραγμένο ψυχικό κόσμο ώστε να μην αντιλαμβάνονται το άδικο της πράξης τους, οπότε μπορούν να τους επιβληθούν μόνο μέτρα ασφαλείας.⁵

Η δεύτερη συνταγματική προϋπόθεση του ποινικού κολασμού είναι η **ύπαρξη νόμου**. Η κρατούσα γνώμη στη θεωρία δέχεται ότι το Σύνταγμα χρησιμοποιεί, για τα ατομικά δικαιώματα, τον όρο νόμος με την ουσιαστική και όχι με την τυπική του έννοια και άρα περιορισμοί στην άσκηση τους μπορεί να επιβληθούν και με ουσιαστικό νόμο. Η ποινική πρόβλεψη, λοιπόν, είναι δυνατόν να περιέχεται και σε νόμο υπό ουσιαστική μόνο έννοια,

⁴ «Έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από τον νόμο». Βλ. Αργύρης Καρράς, Ποινικός Κώδικας, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, τέταρτη έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, σελ. 9.

⁵ Βλ. Κώστας Χ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, Τρίτη αναθεωρημένη έκδοση, σελ. 235.

που εκδίδεται από όργανα της εκτελεστικής εξουσίας, της Διοίκησης , κατά νομοθετική, όμως, πάντοτε εξουσιοδότηση.

Επομένως, για την θέσπιση αλλά και για την κατάργηση εγκλημάτων και ποινών αποκλείεται το έθιμο, ενώ η ποινή ενδέχεται να προβλέπεται όχι μόνο σε ισοδύναμα προς τους νόμους διατάγματα(νομοθετικά διατάγματα), αλλά και σε υποδεέστερες διοικητικές κανονιστικές πράξεις, όπως είναι οι αστυνομικές διατάξεις ή οι υπουργικές αποφάσεις, επί τη βάσει της λεγόμενης «κανονιστικής αρμοδιότητας» των οικείων οργάνων.⁶

Επιπλέον, το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ. καθιερώνει την απόλυτη απαγόρευση της αναδρομικότητας του ποινικού νόμου, εάν αυτός θεμελιώνει ή επαυξάνει το αξιόποινο. Περιβάλλεται, λοιπόν, με συνταγματική ισχύ η αρχή την οποία διατυπώνει το άρθρο 1 ΠΚ , όχι όμως και εκείνη του άρθρου 2 παρ.1 ΠΚ.⁷

Η νομολογία δεχόταν ότι ο κοινός νομοθέτης, όταν θεσπίζει νέο ηπιότερο νόμο, δεν κωλύεται να ορίσει ότι αυτός δεν εφαρμόζεται σε πράξεις που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη της ισχύος του, επειδή θεωρεί πως οι νέες συνθήκες δεν ταυτίζονται με τις προϋφιστάμενες. Ωστόσο, η αναλογία αυτή δεν ελάμβανε επαρκώς υπόψη την αρχή της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας της ποινής.

Το ζήτημα, όμως , αυτό έχει λυθεί με την πρόβλεψη του άρθρου 15 παρ.1 εδ. γ' ΔΣΑΠΔ, σύμφωνα με την οποία , εάν μετά τη διάπραξη του εγκλήματος ο νόμος προβλέψει ελαφρύτερη ποινή, ο δράστης επωφελείται από αυτή. Εξαίρεση από την αρχή της αναδρομικής εφαρμογής του επιεικέστερου ποινικού νόμου υπάρχει για τους «προσωρινούς νόμους», οι οποίοι εκδίδονται για την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστάσεων σύμφωνα με

⁶ Βλ. Νικόλαος .Κ. Ανδρουλάκης , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , Θεωρία για το Έγκλημα , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2006 , σελ.100-101.

⁷ «Αν από την τέλεση της πράξης έως την αμετάκλητη εκδίκασή της ίσχυσαν δύο ή περισσότεροι νόμοι , εφαρμόζεται αυτός που περιέχει τις ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο διατάξεις». , Βλ. Αργύρης Καρράς , Ποινικός Κώδικας , εκδόσεις Αντ. Ν . Σάκκουλα , τέταρτη έκδοση , Αθήνα-Κομοτηνή 2007 , σελ. 3.

το άρθρο 3 ΠΚ,⁸ καθώς και για τα μέτρα ασφαλείας σύμφωνα με το άρθρο 4 του ΠΚ.⁹

Ακόμη, ο νομοθέτης μπορεί να ποινικοποιήσει μία συμπεριφορά εάν αυτή άρχισε πριν από την ισχύ του νόμου συνεχίζεται όμως και μετά από αυτή και μόνο από χρονικό σημείο μεταγενέστερο της ισχύος του. Επομένως, γίνεται δεκτό, ότι η κατά το άρθρο 7 παρ.1 Συντ. «τέλεση της πράξης» ταυτίζεται με τον χρόνο ενέργειας και όχι του αποτελέσματος που η ενέργεια αυτή παράγει. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά την ορθότερη άποψη, δεν επιτρέπεται ούτε η εφαρμογή των επιβαρυντικών για τον κατηγορούμενο δικονομικών ρυθμίσεων.

Εκτός από την απαγόρευση της αναδρομικότητας των ποινικών νόμων, ο συντακτικός νομοθέτης του 1975 απαίτησε την αυστηρή **τυποποίηση του ποινικού φαινομένου**, αφού πλέον ο νόμος πρέπει να «ορίζει και τα στοιχεία της πράξης». Από αυτό συνάγεται ότι, απαγορεύεται στο ποινικό δίκαιο η αναλογική ερμηνεία εφόσον οδηγεί στην θεμελίωση ή επαύξηση του αξιοποίνου. Από την απαγόρευση της αναλογικής ερμηνείας δεν θίγεται η (γνήσια) διασταλτική ή συσταλτική ερμηνεία, η επέκταση δηλαδή ή η συρρίκνωση του πεδίου αναφοράς του νόμου, μέσα πάντως στα γλωσσικά όρια του κειμένου του. Σε περίπτωση εύλογης αμφιβολίας, αν πρόκειται για διασταλτική ή αναλογική ερμηνεία, ισχύουν οι περιορισμοί της τελευταίας.¹⁰

Από το άρθρο 7 παρ.1 του Συντ., το οποίο αναφέρει ότι για την τιμώρηση του δράστη είναι αναγκαίο να προβλέπεται στο νόμο η αξιόποινη πράξη και μάλιστα να ορίζονται τα στοιχεία της, γίνεται σαφές ότι απαιτείται πράξη. Πράξη είναι ανθρώπινη συμπεριφορά εμφορούμενη από βούληση. Η ποινική υπόσταση, λοιπόν, μπορεί να πληρωθεί μόνο με ανθρώπινη συμπεριφορά. Αυτό δεν σημαίνει ότι αυτή η συμπεριφορά θα πρέπει να

⁸ «Νόμοι με προσωρινή ισχύ εφαρμόζονται και μετά την παύση της ισχύος τους σε πράξεις που τελέστηκαν όταν αυτοί ίσχυαν. Κατά τα λοιπά εφαρμόζεται η διάταξη της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου». , Βλ. Αργύρης Καρράς, Ποινικός Κώδικας, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, τέταρτη έκδοση, Αθήνα- Κομοτηνή 2007, σελ. 3.

⁹ « Τα μέτρα ασφαλείας που προβλέπονται στα άρθρα 69, 71, 72, 73, 74 και 76 επιβάλλονται σύμφωνα με το νόμο που ισχύει κατά την εκδίκαση της πράξης». , Βλ. Αργύρης Καρράς, Ποινικός Κώδικας, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, τέταρτη έκδοση, Αθήνα- Κομοτηνή 2007, σελ. 3.

¹⁰ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Α΄ Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2005, σελ. 315-319.

έγκειται σε μια θετική πράξη (θετική συμπεριφορά) και μόνο , αλλά πράξη σε ευρεία έννοια μπορεί να είναι και παράλειψη (αποθετική συμπεριφορά).¹¹

Συνεπώς, το φρόνημα δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ποινικής δίωξης και αποκλείεται οπωσδήποτε η τιμώρηση του. Επιπλέον, ο ορισμός των στοιχείων της πράξης σημαίνει ότι η ποινική διάταξη πρέπει να περιγράφει το φυσικό αποτέλεσμα ώστε να συνάγεται με σαφήνεια το κοινωνικό νόημα της πράξης. Είναι , λοιπόν , αντισυνταγματική για τον σκοπό αυτό η χρήση γενικών ρητρών ή αρχών καθώς και η απλή αναγραφή του τύπου της πράξης.

Συναφές είναι και το πρόβλημα των λευκών ποινικών νόμων , οι οποίοι καθορίζουν την επιβλητέα ποινή για την περίπτωση πραγμάτωσης ενός εγκλήματος που, όμως , περιγράφεται ολικά ή μερικά σε άλλον κανόνα δικαίου στον οποίο και γίνεται παραπομπή. Μια τέτοιου είδους παραπομπή ενέχει οπωσδήποτε στοιχεία αοριστίας και καθίσταται τόσο περισσότερο ύποπτη αντισυνταγματικότητας , όσο ευρύτερο είναι το φάσμα των διατάξεων στις οποίες γίνεται η παραπομπή, ιδίως όταν μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται και διατάξεις ανύπαρκτες και απλώς μέλλουσες να θεσπιστούν.¹²

Επομένως , το άρθρο 7 παρ. 1 του Συντ. ανυψώνει σε συνταγματική διάταξη την αρχή του ποινικού δικαίου : *nullum crimen nulla poena sine lege* (κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο)¹³. Η αρχή αυτή της νομιμότητας δεν εξαντλείται κατά το περιεχόμενό της στην γενικότητα ότι έγκλημα δεν υφίσταται και κατά συνέπεια ποινή δεν επιβάλλεται , εφόσον δεν προβλέπεται σχετικά ο νόμος , αλλά έχει εκλεπτυνθεί σε μία σειρά επιμέρους αρχών , οι οποίες εμφανίζονται συνήθως υπό τη μορφή τεσσάρων απαγορεύσεων.

¹¹ Βλ. Λεωνίδας Κοτσαλής , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2005 , σελ. 105 – 120 .

¹² Βλ. Κώστας . Χ. Χρυσόγονος , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Νομική Βιβλιοθήκη , έκδοση 2006 , Τρίτη αναθεωρημένη έκδοση , σελ. 235- 240.

¹³ Ως πρώτη διακήρυξη της αρχής *nullum crimen nulla poena sine lege* θεωρείται η ρήτρα 39 της αγγλικής Magna Charta Libertatum της 12 Ιουνίου 1215 . Μετά από πεντακόσια χρόνια περίπου διακηρύχθηκε η αρχή αυτή στο άρθρο 8 της γαλλικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του 1789 και έκτοτε στα συντάγματα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Στην Ελλάδα για πρώτη φορά διακηρύχθηκε η αρχή αυτή στη συνταγματική προκήρυξη του Ρήγα Φεραίου του 1797. Τέλος , το πρώτο ελληνικό Σύνταγμα που περιέλαβε την αρχή αυτή ήταν το σύνταγμα του 1844., Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Α΄ Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα- Κομοτηνή 2005 , σελ. 311 -313.

Από αυτές οι δύο αποτείνονται προς τον δικαστή και αναφέρουν ότι αποκλείεται το έθιμο ως πηγή κανόνων δικαίου που θεμελιώνουν ή επαυξάνουν το αξιόποινο (n.c.n.p.s.l. scripta) και αποκλείεται η θεμελίωση ή η επαύξηση του αξιόποινου κατά ανάλογη εφαρμογή ενός ποινικού νόμου. (n.c.n.p.s.l. stricta) . Οι άλλες δύο απαγορεύσεις αποτείνονται στον ίδιο τον νομοθέτη και διαλαμβάνουν ότι απαγορεύεται η αναδρομική ισχύς νόμου που θεμελιώνει ή επαυξάνει το αξιόποινο (n.c.n.p.sine praevia lege) και απαγορεύονται οι εντελώς αόριστοι νόμοι (n.c.n.p.s.l. certa).

Όλες αυτές οι επιμέρους απαγορεύσεις ισχύουν αποκλειστικά και μόνο ενόψει θεμελίωσης ή επαύξησης του αξιόποινου (*in malam partem*) και δεν ισχύουν επομένως ενόψει κατάλυσης ή μείωσής του (*in bonam partem*) .

14

Με τη συνταγματική καθιέρωση της αρχής αυτής προστατεύεται η προσωπική ασφάλεια από ποινικές διώξεις μη τυποποιημένες , προστατεύεται δηλαδή από την αυθαιρεσία των κρατούντων. Η αρχή n.c.n.p.s.l. περιέχεται και στις διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Τέλος, οι συνταγματικές προϋποθέσεις του ποινικού κολασμού (τέλεση εγκλήματος , ύπαρξη νόμου και πρόβλεψη στον νόμο της αξιόποινης πράξης και ορισμού των στοιχείων της) δεν υποκαθιστούν τους γενικούς περιορισμούς των περιορισμών των συνταγματικών δικαιωμάτων , αλλά ισχύουν παράλληλα με αυτούς.

2.2 ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΌΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

¹⁴ Βλ. Νικόλαος .Κ. Ανδρουλάκης , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , Θεωρία για το Έγκλημα , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2006 , σελ. 93- 95.

Ποινή είναι μια προβλεπόμενη από τον νόμο σκληρή , δηλαδή στιγματιστική και οδυνηρή μεταχείριση , η οποία επιβάλλεται σε κάποιον από την Πολιτεία , προκειμένου να γίνει αισθητή ως τέτοια , ως αποκλειστική έκφραση ιδιαίτερης , υπερβατικά στηριγμένης αποδοκιμασίας για μια αντικανονική συμπεριφορά του. Η ποινή αποσκοπεί στη γενική και ειδική πρόληψη του εγκλήματος.¹⁵

Στην έννοια της ποινής κατά το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ. περιλαμβάνονται οπωσδήποτε οι *κύριες* και οι *παρεπόμενες* ποινές του Ποινικού Κώδικα. Κατά το πνεύμα του Συντάγματος , που θέλησε να διασφαλίσει το άτομο από οποιοδήποτε " κακό " επιβαλλόμενο από την κρατική εξουσία , δηλαδή από κυρώσεις που ο δράστης δεν τις γνώριζε όταν ενεργούσε , θα έπρεπε η αρχή του άρθρου 7 παρ. 1 Συντ. να ισχύει και για τα " μέτρα ασφαλείας " (άρθρα 69 -76 Π.Κ.) ,παρά τις οποιεσδήποτε εννοιολογικές διαφορές τους σε σχέση με τις ποινές.

Ωστόσο, το άρθρο 4 ΠΚ ορίζει ότι τα μέτρα ασφαλείας επιβάλλονται σύμφωνα με νόμο που ισχύει κατά την εκδίκαση άρα όχι αναγκαστικά και κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης.¹⁶

Δυσκολότερο , φαίνεται να υπαχθούν στην έννοια της « ποινής » οι *πειθαρχικές* και γενικά οι *διοικητικές* ποινές¹⁷ , αφού το Σύνταγμα κάνει λόγο για « έγκλημα » και τέτοιο δεν είναι καταρχήν το πειθαρχικό αδίκημα ή άλλη διοικητική παράβαση. Στη θεωρία υποστηρίζεται , όμως , ότι και στις εν γένει διοικητικές ποινές , εκτός του πλαισίου των υπηρεσιακών σχέσεων , είναι εφαρμοσμένο το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ. , όταν η βαρύτητα τους δεν υπολείπεται των ποινών του ποινικού δικαίου.

Δεν έχουν ,δηλαδή , χαρακτήρα ποινής οι πειθαρχικές ποινές , που προϋποθέτουν ειδική υπηρεσιακή σχέση εξουσίας και θεωρούνται

¹⁵ Βλ. Νικόλαος .Κ. Ανδρουλάκης , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , Θεωρία για το Έγκλημα , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2006 , σελ. 16 , 41 - 47.

¹⁶ Βλ. Αριστόβουλος Ι. Μάνεσης , Συνταγματικά δικαιώματα , α' Ατομικές Ελευθερίες , Θεσσαλονίκη , Αντ. Ν. Σάκκουλας , 1982 , σελ. 195.

¹⁷ Οι διοικητικές ποινές διακρίνονται σε υπηρεσιακές ή πειθαρχικές αφενός και σε μη – υπηρεσιακές αφετέρου. Ο τιμωρούμενος με τις πρώτες δεν πλήττεται κατά το γενικό , αλλά κατά το ειδικό status του ως δημόσιου υπαλλήλου. Οι μη – υπηρεσιακές διοικητικές « ποινές » επιβάλλονται κατά των υπόλοιπων διοικουμένων , και μάλιστα είτε κατά πολιτών που κάνουν χρήση μιας δημόσιας υπηρεσίας αθετώντας τις συναπτόμενες με αυτήν ιδιαίτερες υποχρεώσεις είτε ανεξάρτητα από την χρήση μιας δημόσιας υπηρεσίας. , Βλ. Νικόλαος .Κ. Ανδρουλάκης , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , Θεωρία για το Έγκλημα , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2006 , σελ. 31 – 32.

διοικητικά μέτρα , με τα οποία εξασφαλίζεται η εξασφάλιση του υπαλληλικού καθήκοντος.

Αντίθετα , το Συμβούλιο Επικρατείας υποστηρίζει ότι το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ. δεν εφαρμόζεται γενικά επί διοικητικών μέτρων και ότι είναι δυνατή η αναδρομική επιβολή διοικητικών ποινών πειθαρχικού ή μη χαρακτήρα , καθώς και η πρόβλεψη πειθαρχικών αδικημάτων χωρίς να προσδιορίζεται σαφώς και επακριβώς η αντικειμενική τους υπόσταση.

Ωστόσο, το ποινικό και το πειθαρχικό δίκαιο έχουν βασικές ομοιότητες. Συγκεκριμένα , οι πειθαρχικές ποινές μοιάζουν με τις ποινές του ποινικού δικαίου κατά το ότι αποτελούν εξουσιαστική αντίδραση , και μάλιστα στιγματιστικού χαρακτήρα για τον υπαίτιο , σε μία επιλήψιμη συμπεριφορά. Επιπλέον , οι διοικητικές κυρώσεις έξω από το πλαίσιο υπηρεσιακών πειθαρχικών σχέσεων έχουν συχνά κυρωτικό χαρακτήρα και βαριές συνέπειες.

Ορισμένες , μάλιστα , πειθαρχικές ποινές (όπως η οριστική παύση , ο υποβιβασμός , δυσμενής μετάθεση , υψηλό πρόστιμο) είναι κατά αποτέλεσμα βαρύτερες από ορισμένες ποινικές κυρώσεις. Για αυτούς τους λόγους η αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege* επεκτείνεται και ισχύει πολλές φορές και για διοικητικές ποινές , ενώ παράλληλα υπάρχει διεθνώς η τάση για επέκταση της εφαρμογής αυτής της αρχής και στο χώρο του πειθαρχικού δικαίου.¹⁸

Υπό τα ελληνικά δεδομένα , πάντως , έστω και αν η γραμματική διατύπωση του άρθρου 7 παρ. 1 Συντ. δεν φαίνεται να αφήνει περιθώριο ευθείας επέκτασης της εφαρμογής του στον χώρο του διοικητικού δικαίου , ένα ισοδύναμο σχεδόν αποτέλεσμα μπορεί να επιτευχθεί με την επίκληση της αρχής της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου.

Επομένως , θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν επιτρέπεται καταρχήν η αναδρομική πρόβλεψη στο νόμο είτε πειθαρχικών ποινών είτε « εξωυπηρεσιακών » διοικητικών κυρώσεων , ενώ πρέπει τόσο οι πειθαρχικές όσο και οι διοικητικές ποινές να βρίσκονται μέσα στα πλαίσια της αρχής της αναλογικότητας. Δεν ισχύει , όμως , για αυτές τις ποινές η απαίτηση να ορίσει

¹⁸ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Α΄ Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα- Κομοτηνή 2005 , σελ. 320 -321.

ο νόμος τα στοιχεία της πράξης κατά τον ίδιο τρόπο όπως ισχύει για τα ποινικά αδικήματα.

Επιπλέον , με τον όρο « νόμο » στο άρθρο 7 παρ. 1 του Συντ. ο συντακτικός νομοθέτης υπονοεί *ρύθμιση γενική και αφηρημένη* και έχει ως κύριο σκοπό να αποκλείσει την επιλεκτική προσβολή της ελευθερίας ορισμένων μόνο προσώπων. Για να διατηρηθεί και να εφαρμοστεί η συνταγματική απαίτηση της ισονομίας κατά την εφαρμογή των ποινικών νόμων , κάθε ποινική διάταξη επιβάλλεται να ορίζει ανώτατο και κατώτατο όριο της επιβλητέας ποινής ώστε ο ποινικός δικαστής να μην έχει απεριόριστο περιθώριο επιμέτρησης της ποινής.

Αν , αντίθετα , προβλεπόταν στον νόμο μια απόλυτα καθορισμένη ποινή , την οποία θα ήταν υποχρεωμένος να επιβάλλει ο δικαστής , θα παραβιαζόταν η αρχή της ισότητας(άρθρο 4 παρ. 1 Συντ.). Χωρίς , λοιπόν , την εξατομίκευση της ποινής ενόψει της προσωπικότητας του δράστη και των συνθηκών τέλεσης του εγκλήματος θα υπήρχε ίση μεταχείριση άνισων καταστάσεων. Στην περίπτωση , ακόμη , που προβλέπονται διαζευκτικά περισσότερες ποινές , αυτές πρέπει να είναι ομοιογενείς.¹⁹

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 96 παρ. 1 Συντ.²⁰, η τυποποίηση του ποινικού φαινομένου σε αφηρημένο – γενικό επίπεδο με το άρθρο 7 παρ. 1 Συντ. συμπληρώνεται διαλεκτικά με την τυποποίηση του στο συγκεκριμένο επίπεδο των επιμέρους εφαρμογών του ποινικού νόμου.

Από την ανάθεση , λοιπόν , με την τελευταία αυτή διάταξη της τιμωρίας των εγκλημάτων στα ποινικά δικαστήρια συνάγεται η θεμελιώδης αρχή « ούτε έγκλημα συγκεκριμένο ούτε ποινή συγκεκριμένη χωρίς δικαστική διαδικασία και δικαστική απόφαση » , (*nullum crimen nulla poena sine processu*).

Η τιμώρηση , δηλαδή , των εγκλημάτων δεν μπορεί να γίνεται στην τύχη από οποιονδήποτε φορέα της πολιτειακής εξουσίας , αλλά μονάχα

¹⁹ Βλ. Κώστας . Χ. Χρυσόγονος , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Νομική Βιβλιοθήκη , έκδοση 2006 , Τρίτη αναθεωρημένη έκδοση , σελ. 240 - 243.

²⁰ « Στα τακτικά ποινικά δικαστήρια ανήκει η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι ». Βλ. Κώστα Γ. Μαυριά και Αντώνη Μ. Παντελή , Συνταγματικά κείμενα , τόμος πρώτος , τέταρτη έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2007 , σελ. 345.

από ορισμένα κρατικά όργανα που παρέχουν ιδιαίτερες εγγυήσεις για μια αμερόληπτη και ασφαλή κρίση , δηλαδή από τους δικαστές , και μόνο κατά την οργανωμένη και πειθαρχημένη μορφή της δίκης. Η αυτοδικία , λοιπόν , στο πεδίο των εγκλημάτων και των ποινών απαγορεύεται σήμερα απολύτως και ισχύει η μονοπώληση της ποινικής λειτουργίας από την πολιτεία.²¹

Τέλος , παρά το ότι το ελληνικό Σύνταγμα δεν την διακηρύσσει ρητά , η αρχή *ne bis in idem* , προκύπτει αβίαστα από την έννοια της ποινής του άρθρου 7 παρ. 1 Συντ. Σύμφωνα με την αρχή αυτή , ο δικαστικός κολασμός μια πράξης ή παράλειψης γίνεται μόνο μία φορά. Από τη στιγμή , δηλαδή , που θα εκδοθεί (αθωωτική ή καταδικαστική) απόφαση η κριθείσα πράξη δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νέου δικαστικού κολασμού.²²

2.3 Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Τα βασανιστήρια , οποιαδήποτε σωματική κάκωση , βλάβη υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας , καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται σύμφωνα με το

²¹ Βλ. Νικόλαος Κ. Ανδρουλάκης , Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης , 3^η έκδοση , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2007 , σελ. 6 – 8.

²² Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Α΄ Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα- Κομοτηνή 2005 , σελ. 329.

άρθρο 7 παρ. 2 του Συντ. Τα βασανιστήρια είχαν ήδη καταγγελλθεί από τους θεωρητικούς της περιόδου του Διαφωτισμού πριν από τη γαλλική Επανάσταση. Τα ελληνικά Συντάγματα περιείχαν όλα σχετική διάταξη με περιεχόμενο , όμως , εντελώς αόριστο : « Τα βασανιστήρια απαγορεύονται ». Ύστερα από την πικρή εμπειρία της δικτατορίας του 1967 -1974 , το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα είναι λεπτομερέστερο στην περιγραφή των σχετικών απαγορεύσεων.

Βασανιστήρια συνιστούν κάθε μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης επικίνδυνης για την υγεία ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη , καθώς και κάθε παράνομη χρησιμοποίηση χημικών , ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων , με σκοπό να κάμψουν τη βούληση του θύματος.

Άσκηση ψυχολογικής βίας συνιστά , και επομένως απαγορεύεται από το Σύνταγμα , η χρησιμοποίηση ανιχνευτή ψεύδους. Η ίδια απαγόρευση περιέχεται και στο άρθρο 137 Α του ΠΚ.²³ Συνεπώς , ο βασανισμός αποτελεί ανθρώπινη συμπεριφορά , που προκαλεί πόνο στους άλλους ανθρώπους και για αυτό αποδοκιμάζεται ιδιαίτερα από το δίκαιο.²⁴

Επιπλέον , η περιεχόμενη στο άρθρο 7 παρ. 2 Συντ. απαγόρευση βλάβης της υγείας , σωματικής και πνευματικής , δεν αφορά μόνο την κρατική εξουσία , αλλά και τους ιδιώτες. Δεν απευθύνεται μόνο προς το κράτος, αλλά έχει και γενικότερο περιεχόμενο. Ειδικότερα, η διάταξη αυτή είναι *άμεσα εφαρμόσιμη* από κάθε στρατιωτικό ή άλλο υπάλληλο και αποκλείει την επίκληση κάθε διάταξης της κοινής νομοθεσίας περί ιεραρχικής επιβολής , άρσης του αδίκου λόγω προσταγής ή κατάστασης ανάγκης.

Τα διοικητικά , δηλαδή και εκτελεστικά όργανα εν γένει , άρα και τα αστυνομικά ή στρατιωτικά , οφείλουν να μην ενεργούν τέτοιες πράξεις , έστω και αν διατάσσονται από ιεραρχικά προϊστάμενες αρχές , διότι οι ρητές απαγορευτικές διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 2 Συντ. κατ'εξουσιοδότηση όλων των αντίθετων διατάξεων των κοινών νόμων και των ιεραρχικών προσταγών ,

²³ « Ως προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας θεωρούνται ιδίως: α) η χρησιμοποίηση ανιχνευτή αλήθειας » , Βλ. Αργύρης Καρράς , Ποινικός Κώδικας , εκδόσεις Αντ. Ν . Σάκκουλα , τέταρτη έκδοση , Αθήνα- Κομοτηνή 2007 , σελ. 88.

²⁴ Βλ. Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος , Συνταγματικά Δικαιώματα , Γενικό Μέρος , Ειδικό Μέρος : Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική υπόσταση –Πνευματική υπόσταση . Β' Έκδοση , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008 , σελ. 419.

αποδυναμώνοντας τις αντίθετες σχετικές διατάξεις (για παράδειγμα τη διάταξη του άρθρου 21 του ΠΚ).

Αυτό συνάγεται τόσο από την κατηγορηματική και απόλυτη διαπίστωση του άρθρου 7 παρ. 2 Συντ. , όσο και από την άμεση σχέση του άρθρου αυτού προς τη θεμελιώδη αρχή του άρθρου 2 παρ. 1 Συντ.²⁵ Απαγορεύεται , λοιπόν , για τους ίδιους λόγους να ληφθεί υπόψη ομολογία ή άλλο αποδεικτικό μέσο που αποκτήθηκε με κάποιον από τους αναφερόμενους στο άρθρο 7 παρ. 2 Συντ. τρόπους.

Συνεπώς , ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί να θεσπίσει τα βασανιστήρια ούτε σαν ποινές ούτε σαν ανακριτικές μεθόδους ούτε σαν σωφρονιστικά μέτρα. Τέτοιες ποινές δεν μπορεί να επιβάλει ούτε ο δικαστής , έστω και αν προβλέπονται από το νόμο , που στην περίπτωση αυτή οφείλει να μην τον εφαρμόσει ως αντισυνταγματικό.²⁶

Στην απαγόρευση της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης υπόκεινται , εκτός από τις κύριες ή παρεπόμενες ποινές, κάθε κρατικός περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας. Ασυμβίβαστη ,ακόμη , με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια μπορεί να θεωρηθεί και η επιβολή ποινής ανεξάρτητα από την υπαιτιότητα του τιμωρουμένου ή η επιβολή ποινής αποκλειστικά ή κυρίως προς εκφοβισμό τρίτων.

Τέλος, η απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση απαγορεύεται και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την Διεθνή Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής , απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης της 10 Δεκεμβρίου 1984 ,καθώς και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί προλήψεως των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής της 26 Νοεμβρίου 1991.²⁷

²⁵ « Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας ». Βλ. Κώστα Γ. Μαυριά και Αντώνη Μ. Παντελή , Συνταγματικά κείμενα , τόμος πρώτος , τέταρτη έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2007 , σελ. 295.

²⁶ Βλ. Αριστόβουλος Ι. Μάνεσης , Συνταγματικά δικαιώματα , α' ατομικές ελευθερίες , Θεσσαλονίκη , Αντ. Ν. Σάκκουλας ,1982 , σελ. 199 – 201 .

²⁷ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Α' Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα- Κομοτηνή 2005 , σελ. 331 -333.

2.4 Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΗΜΕΥΣΗΣ

Το Σύνταγμα στην παρ. 3 του άρθρου 7 απαγορεύει τη γενική δήμευση. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι επιτρεπτή η αφαίρεση εκ μέρους της κρατικής εξουσίας , με πράξη οποιασδήποτε νομικής μορφής και για οποιαδήποτε αιτία , του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων , κινητών και ακινήτων , ενός προσώπου. Αντίθετα , η ειδική δήμευση των εργαλείων ή προϊόντων εγκλήματος (instrumenta et producta sceleris) δεν απαγορεύεται και προβλέπεται μάλιστα και από τον ΠΚ.²⁸

Η ειδική , πάντως , δήμευση ως παρεπόμενη ποινή ή έστω μέτρο ασφαλείας , δεν μπορεί να προβλέπεται στο νόμο ως επιβλητέα σε κάθε περίπτωση τέλεσης συγκεκριμένου ποινικού αδικήματος , επειδή αυτό οδηγεί σε ισοπεδωτική εξομίωση ανόμοιων μεταξύ τους πραγματικών καταστάσεων και άρα σε παραβίαση της αρχής της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 Συντ.).

Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις , η υποχρεωτική για το δικαστήριο επιβολή δήμευσης μπορεί να παραβιάζει και την απαιτούμενη αναλογία μεταξύ της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς του δράστη , αφενός , και της απειλούμενης κύρωσης αφετέρου.²⁹

Η γενική δήμευση απαγορευόταν και από όλα τα προϊσχύσαντα ελληνικά Συντάγματα. Εκτός από τη γενική δήμευση απαγορευόταν σύμφωνα με το άρθρο 18 Συντ. του 1864/1911/1952 και ο θεσμός του « πολιτικού θανάτου ».

Σύμφωνα , με τον βάνουσο αυτό θεσμό ο καταδικαζόμενος σε ισόβια δεσμά κηρυσσόταν « πολιτικά νεκρός » και εξομοιωνόταν νομικά με αποθανόντα , από άποψη όχι μόνο δικαιοπρακτικής ικανότητας , αλλά και ικανότητας δικαίου. Υπήρχε , δηλαδή , λήξη της ικανότητας δικαίου , λήξη των

²⁸ Το άρθρο 76 ΠΚ προβλέπει τη δήμευση των αντικειμένων που προσπορίσθηκε κάποιος με κακούργημα ή με πλημμέλημα , το οποίο πηγάζει από δόλο , ή που χρησίμευσαν για την τέλεση εγκλήματος. Βλ. Αργύρης Καρράς , Ποινικός Κώδικας , εκδόσεις Αντ. Ν . Σάκκουλα , τέταρτη έκδοση , Αθήνα- Κομοτηνή 2007 , σελ. 36 - 37.

²⁹ Βλ. Κώστας . Χ. Χρυσόγονος , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Νομική Βιβλιοθήκη , έκδοση 2006 , Τρίτη αναθεωρημένη έκδοση , σελ. 244 - 245.

προσωποπαγών έννομων σχέσεων (όπως ο γάμος) , ή συμβάσεων (όπως οι συμβάσεις εργασίας) , μεταβίβαση της περιουσίας αιτία (πλασματικού) θανάτου στους κληρονόμους και γενικά λήξη της προσωπικότητας.

Ο θεσμός του « πολιτικού θανάτου » , ο οποίος είχε εισαχθεί στην Ελλάδα επί βαυαρικής αντιβασιλείας , καταργήθηκε αμέσως μετά την έξωση του Όθωνα με το ψήφισμα της 31 Οκτωβρίου 1862. Όλα τα μεταγενέστερα Συντάγματα περιείχαν ειδική απαγορευτική διάταξη ,η οποία όμως παραλείφθηκε στο ισχύον Σύνταγμα ως αυτονόητη.³⁰

Αναμφισβήτητα , πάντως , η απαγόρευση του πολιτικού θανάτου προκύπτει από τη συνταγματική προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας , της οποίας ο πολιτικός θάνατος αποτελεί καίρια προσβολή. Τέλος, ο πολιτικός θάνατος αντίκειται και στη διάταξη του άρθρου 16 του Διεθνούς Συμφώνου ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων του 1966 κατά την οποία «Καθένας έχει παντού το δικαίωμα της αναγνώρισης του ως προσώπου ενώπιον του νόμου».³¹

2.5 Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

Το Σύνταγμα με το άρθρο 7 παρ. 3 απαγορεύει την επιβολή και την εκτέλεση της θανατικής ποινής , εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στον νόμο για κακουργήματα τελούμενα σε καιρό πολέμου και σχετιζόμενα με αυτόν.

³⁰ Βλ. Αριστόβουλος Ι. Μάνεσης , Συνταγματικά δικαιώματα , α' ατομικές ελευθερίες , Θεσσαλονίκη , Αντ. Ν. Σάκκουλας ,1982 , σελ. 203 – 204.

³¹ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Α' Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα- Κομοτηνή 2005 , σελ. 330 - 331.

Το δικαίωμα της ζωής από τη φύση του δεν επιδέχεται περιορισμούς παρά μόνο τον συνολικό και μόνιμο « περιορισμό » που ισοδυναμεί με απώλεια του δικαιώματος , τον θάνατο. Υπό την έννοια αυτή « περιορισμό » αποτελεί η θανατική ποινή , στο πλαίσιο της κυριαρχικής ποινικής σχέσης.

Πριν από την αναθεώρηση του 2001 , το άρθρο 7 Συντ. παρ. 3 εδ. β' όριζε: « Θανατική ποινή για πολιτικά εγκλήματα δεν επιβάλλεται , εκτός αν είναι σύνθετα ». Από τη διάταξη αυτή χαράσσονταν τα όρια της νομικής προστασίας του δικαιώματος στη ζωή , καθώς επιτρεπόταν η επιβολή της θανατικής ποινής για ορισμένα εγκλήματα. Η κατάργηση , όμως , της θανατικής ποινής με την *αναθεώρηση του 2001* απολυτοποίησε στην κυριολεξία το δικαίωμα στη ζωή και στο πλαίσιο της ποινικής κυριαρχικής σχέσης.

Ζήτημα , όμως , γεννάται για τη συμβατότητα της θανατικής ποινής με τη συνταγματική προστασία του δικαιώματος στη ζωή. Νομοθετική πρόβλεψη της θανατικής ποινής θα ήταν οπωσδήποτε αντισυνταγματική , αν το ίδιο το Σύνταγμα δεν επέτρεπε την επιβολή της. Η θανατική ποινή δεν ήταν αντίθετη στις πριν από την αναθεώρηση του 2001 συνταγματικές διατάξεις και ήταν δυνατή η εισαγωγή της με νόμο . Η δυνατότητα αυτή δεν σήμαινε ασφαλώς απόλυτη ελευθερία του κοινού ποινικού νομοθέτη να προβλέπει την έσχατη των ποινών για διάφορα , χωρίς διάκριση , αδικήματα.

Οι *προϋποθέσεις* για την επιβολή της θανατικής ποινής σύμφωνα με το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα είναι : οι περιπτώσεις επιβολής θανατικής ποινής να προβλέπονται στον νόμο , η νομοθετική αυτή πρόβλεψη να αφορά τη διάπραξη κακουργημάτων σε καιρό πολέμου και τα διαπραχθέντα κακουργήματα να σχετίζονται με τον πόλεμο.

Είναι σαφές ότι , ο αναθεωρητικός νομοθέτης επέτρεψε την επιβολή της θανατικής ποινής μόνο ως έσχατο μέσο αυτοάμυνας της Χώρας στις έκτακτες συνθήκες κινδύνου της εθνικής ακεραιότητας λόγω πολέμου. Απαιτείται , λοιπόν , η ύπαρξη πραγματικών συνθηκών πολέμου και δεν αρκεί κήρυξη πολέμου κατά το άρθρο 36 παρ. 1 του Συντ.³²

³² « Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας , με τήρηση οπωσδήποτε των ορισμών του άρθρου 35 παράγραφος 1, κηρύσσει πόλεμο ». Βλ. Κώστα Γ. Μαυριά και Αντώνη Μ. Παντελή , Συνταγματικά

Ζήτημα , λοιπόν , αφαίρεσης της ζωής υφίσταται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις . Τέτοιες περιπτώσεις είναι , εκτός από την εμπόλεμη κατάσταση , κατά την οποία επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις η επιβολή της θανατικής ποινής , η άμυνα και η θεμιτή διακοπή της εγκυμοσύνης.³³

2.6 Η ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ ΓΙΑ ΑΔΙΚΗ ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Το άρθρο 7 παρ. 4 Συντ. προβλέπει την αποζημίωση όσων καταδικάσθηκαν , προφυλακίσθηκαν ή με άλλον τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία. Η σχετική διάταξη θεσπίστηκε για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1927 και συμπληρώθηκε με το Σύνταγμα του 1975.

Ο νόμος , τον οποίο προβλέπει η σχετική διάταξη του άρθρου 7 παρ. 4 Συντ. , είναι ουσιαστικά ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (**άρθρα 533 – 545 ΚΠοινΔ**)³⁴, που καθορίζει τα πρόσωπα που έχουν δικαίωμα για αποζημίωση. Σύμφωνα με τον Κώδικα δικαιούνται να ζητήσουν αποζημίωση οι προσωρινά κρατηθέντες , που αθωώθηκαν αμετάκλητα με βούλευμα ή απόφαση του δικαστηρίου , οι κρατηθέντες με καταδικαστική απόφαση , η οποία μετέπειτα εξαφανίσθηκε αμετάκλητα συνεπεία ένδικου μέσου και οι καταδικασθέντες και κρατηθέντες , που αθωώθηκαν με δικαστική απόφαση ύστερα από επανάληψη της διαδικασίας.

Επιπλέον , δικαιούνται αποζημίωση όσα από τα παραπάνω πρόσωπα τιμωρήθηκαν μετέπειτα με ποινή μικρότερης διάρκειας από αυτή

κείμενα , τόμος πρώτος , τέταρτη έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2007 , σελ. 314.

³³ Βλ. Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος , Συνταγματικά Δικαιώματα , Γενικό Μέρος , Ειδικό Μέρος : Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική υπόσταση – Πνευματική υπόσταση . Β' Έκδοση , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008 , σελ.395 – 397 .

³⁴ Τα άρθρα αυτά ισχύουν σήμερα όπως αυτά **αντικαταστάθηκαν** εξ ολοκλήρου με το **άρθρο 26 του Ν. 2915/2001**. Η αντικατάσταση αυτή ήταν συνέπεια της καταδίκης της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου , καθώς τα ελληνικά δικαστήρια δεν επιδίκαζαν αποζημιώσεις υπέρ αυτών που κρατήθηκαν και μετέπειτα αθωώθηκαν , παραβιάζοντας με αυτόν τον τρόπο το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Βλ. Κώστας . Χ. Χρυσόγονος , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Νομική Βιβλιοθήκη , έκδοση 2006 , Τρίτη αναθεωρημένη έκδοση , σελ. 246.

που εξέτισαν αρχικά. Έχουν , ακόμη , το δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση ,όσοι κρατήθηκαν λόγω καταδίκης ή κρατήθηκαν προσωρινά , και αν ακόμη έχουν απαλλαγεί επειδή , μολονότι τέλεσαν την πράξη , δεν τους επιβλήθηκε ποινή για οποιονδήποτε λόγο.

Η αποζημίωση αποκλείεται μόνο εφόσον ο ενδιαφερόμενος έγινε από *πρόθεση παραίτιος* της καταδίκης ή της προσωρινής κράτησης του. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ΚΠοινΔ ,εκτός από τις γενικές προϋποθέσεις αποζημίωσης , ρυθμίζει την αναγνώριση υποχρέωσης αποζημίωσης , την αγωγή αποζημίωσης , την υποκατάσταση του Δημοσίου στα δικαιώματα του ζημιωμένου.³⁵

Συνεπώς , ο θεσμός , ο οποίος καθιερώνεται από τα άρθρα 533 – 545 ΚΠοινΔ είναι απόλυτα δίκαιος και εύλογος , εφόσον η επερχόμενη προσβολή ενός τόσο σημαντικού εννόμου αγαθού του ατόμου λαμβάνει χώρα από κρατικά όργανα και μάλιστα όργανα , στα οποία έχει ανατεθεί η απονομή της δικαιοσύνης.

³⁵ Βλ. Αργυρίου Καρρά , Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο , τρίτη έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2007 , σελ. 1070 - 1079.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΜΗ ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΟΙΝΗΣ ΑΝΕΥ ΝΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΣΔΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ θεμελιώνεται η απαγόρευση *nullum crimen nulla poena sine previa lege*, η οποία επικρατεί και κατά το ελληνικό δίκαιο. Ωστόσο, η παρ. 2 του άρθρου 7 ΕΣΔΑ εισάγει εξαίρεση αν πρόκειται για πράξη εγκληματική σύμφωνα με τις γενικές αρχές του δικαίου των πολιτισμένων εθνών.

Το ΕΔΔΑ, με την από 15.11.1996 απόφαση *Καντονί κατά Γαλλίας*, έκρινε ότι κάθε ποινικός νόμος πρέπει να είναι τόσο σαφής ώστε να επιτρέπει στους ιδιώτες να προβλέπουν αν με τη συμπεριφορά τους τον παραβιάζουν. Όμως η, από τη φύση του νόμου, γενικότητα της πρόβλεψης δεν επιτρέπει στο νομοθέτη να είναι εξαντλητικός.

Η γενική έκφραση της απαγόρευσης πώλησης « φαρμάκων » εκτός των ειδικών « φαρμακείων », σύμφωνα με τη γαλλική νομοθεσία, δεν ενέχει τόση ασάφεια σχετικά με την έννοια του « φαρμάκου » ώστε να στερεί από τον προσφεύγοντα τη δυνατότητα πρόβλεψης (οριοθέτησης μεταξύ φαρμάκων και σκευασμάτων).

Το Δικαστήριο, λοιπόν, απέρριψε τη προσφυγή, με τη σκέψη ότι υπήρχε νομοθετική πρόβλεψη επαρκώς συγκεκριμένη, άρα ο προσφεύγων μπορούσε, ζητώντας ενδεχομένως τη γνώμη ειδικών, να προβλέψει ότι η συμπεριφορά του ενέπιπτε στην απαγόρευση πώλησης των συγκεκριμένων « φαρμάκων » στο εμπορικό πολυκατάστημά του.³⁶

3.2 Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΣΔΑ

³⁶ Βλ. Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη, με βάση τη Νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου, Αθήνα 2006, σελ.96 -98.

Με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ καθιερώνεται απόλυτη και ανεξάιρετη απαγόρευση , για τη διαφύλαξη της αξίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Βασανιστήρια ή κακομεταχείριση ή ευτελισμός ανθρώπου δεν συγχωρείται και απαγορεύεται και από το άρθρο 7 παρ. 2 του ελληνικού Συντάγματος.

Στην υπόθεση *Τομαζι κατά Γαλλίας* το ΕΔΔΑ , με την απόφαση του της 27.8.1992 έκρινε ότι ο προσφεύγων είχε υποστεί , κατά τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης του ως υπόπτου για τρομοκρατική δολοφονία και απόπειρα φόνου , **βασανιστήρια** , που είχαν αφήσει ίχνη στο σώμα του , και που είχαν βεβαιωθεί από τους ιατροδικαστές , οι οποίοι τον εξέτασαν. Καταδίκασε επομένως τη Γαλλία και επιδίκασε στον προσφεύγοντα , ομόφωνα , χρηματική ικανοποίηση.

Παρόμοια, με την απόφαση από 18.12.1996 *Ακσόυ κατά Τουρκίας* το Δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων είχε υποβληθεί από την αντιτρομοκρατική υπηρεσία της αστυνομίας στο βασανιστήριο που είναι γνωστό ως « **παλαιστινιακό κρέμασμα** » , δηλαδή είχε περιδεθεί γυμνός , με τα χέρια δεμένα πισθάγκωνα , και είχε κρεμαστεί από τους βραχίονες. Παρόμοια η απόφαση στην υπόθεση *Σελμουνί κατά Γαλλίας* της 28.7.1999.

Σχετική η από 18.1.1978 απόφαση στην υπόθεση *Ιρλανδία κατά Ηνωμένου Βασιλείου* : **Απόσπαση ομολογίας με πολύωρη ορθοστασία , κάλυψη κεφαλής με σάκκο , χρήση ισχυρού συριγμού , στέρηση ύπνου και τροφής.**

Στην υπόθεση , ακόμη , *Ταίρερ κατά Ηνωμένου Βασιλείου* το Δικαστήριο , με την απόφαση του της 25.4.1978 , έκρινε ότι η **ποινή του ραβδισμού** , στην οποία είχε καταδικαστεί ο προσφεύγων , μαθητής , λόγω της απρόκλητης κακοποίησης ενός συμμαθητή του , ήταν εξευτελιστική , και η επιβολή της ύστερα από γύμνωση , προκάλεσε εξευτελισμό του προσφεύγοντος. Συνεπώς , το Δικαστήριο καταδίκασε τη Μεγάλη Βρετανία για παράβαση του άρθρου 3.

Επιπλέον, στην υπόθεση *Ντουγκόζ κατά Ελλάδας* ο προσφεύγων ήταν Σύριος και κατά το έτος 1983 είχε εισέλθει στη χώρα μας παράνομα. Καταδικάστηκε εδώ για διάφορα αδικήματα (ναρκωτικά) και εξέτισε τις ποινές

που του είχαν επιβληθεί. Το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του Πειραιά αποφάνθηκε κατά το έτος 1997 ότι έπρεπε να απελαθεί. **Μεταφέρθηκε στα κρατητήρια της Αστυνομίας , όπου οι συνθήκες διαβίωσης ήταν απερίγραπτες και απαράδεκτες.**

Αυτό είχε ως συνέπεια την καταδίκη της χώρας μας , με την από 6.3.2001 απόφαση , για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Όμοια είναι η απόφαση της 19.4.2001 στην υπόθεση *Πιρς κατά Ελλάδας*.

Τέλος , με μία απόφαση σταθμό στη νομολογία του το Δικαστήριο του Στρασβούργου , διακηρύσσοντας τον απόλυτο χαρακτήρα του δικαιώματος που εγγυάται στο άρθρο 3 , αναγνώρισε ευθύνη των συμβαλλομένων στη Σύμβαση Κρατών για πράξεις που στοιχειοθετούν *βασανιστήριο ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση , μολονότι δεν λαμβάνουν χώρα υπό τη δικαιοδοσία τους , αλλά στο έδαφος άλλου Κράτους , ακόμα και μη συμβαλλομένου στη Σύμβαση* , όταν με τις ενέργειες του (απέλαση , επαναπροώθηση ή έκδοση) το συμβαλλόμενο Κράτος *εκθέτει* πρόσωπο στον κίνδυνο να καταστεί θύμα τέτοιας μεταχείρισης

Ουσιαστικά , δηλαδή , το Δικαστήριο εξομοίωσε με παραβίαση την ευκαιρία που παρέχει ένα κράτος σε άλλο να πραγματοποιήσει αυτό υλικά την παραβίαση του προστατευόμενου δικαιώματος. Η από 7.7.1989 απόφαση *Ζόρινγκ κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* αποτέλεσε την αφετηρία αυτής της νομολογίας.³⁷

3.3 Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΣΔΑ

³⁷ Βλ. Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών , Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη , με βάση τη Νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου , Αθήνα 2006 , σελ.40 -47.

Ως ποινή η θανάτωση ουδέποτε επιτρέπεται (άρθρο 2 της ΕΣΔΑ). Πράγματι , δεν πρόκειται για τιμωρία αλλά για φυσική εξόντωση του εγκληματία. *Με τα πρωτόκολλα 6 και 13 της ΕΣΔΑ απαγορεύτηκε γενικά κάθε δικαστική καταδίκη σε θάνατο* , καταργήθηκε δηλαδή η θανατική ποινή σε κάθε περίπτωση. Το ίδιο ισχύει και στην Ελλάδα.

Στη γνωστή και με μεγάλη δημοσιότητα απόφαση της 12.3.2003 , για τον πρώην ηγέτη του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν , Αμπντουλά Οτσαλάν , *Οτσαλάν κατά Τουρκίας* , το ΕΔΔΑ απέρριψε το αίτημα του προσφεύγοντος ως προς το μέρος που αφορούσε την **εκτέλεση της θανατικής ποινής** , καθώς , έπειτα από αναθεώρηση του τουρκικού Συντάγματος , η θανατική ποινή μετατράπηκε σε ισόβια κάθειρξη.

Ωστόσο, ως προς την απόφαση επιβολής της θανατικής ποινής , το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η **καταδίκη** ενός προσώπου **σε θάνατο** ενώ έχει προηγηθεί μία δίκη η οποία δεν πληρούσε τα κριτήρια της δίκαιης δίκης , κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ , συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση υπό το πρίσμα του άρθρου 3.

³⁸

³⁸ Βλ. Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών , Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη , με βάση τη Νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου , Αθήνα 2006 , σελ.34 – 35 και 42.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα βασανιστήρια στην Ελλάδα ήταν έντονα την εποχή της στρατιωτικής δικτατορίας τόσο στο πεδίο της σύλληψης όσο και στο πεδίο της ανάκρισης των κρατούμενων. Σήμερα τα βασανιστήρια στην Ελλάδα έχουν σχεδόν εκλείψει , καθώς απαγορεύονται είτε ως ανακριτικό μέσο είτε ως ποινή όχι μόνο από το ελληνικό Σύνταγμα , αλλά και από την ΕΣΔΑ. Ποινές που επιβάλλονταν παλαιότερα (όπως μαστίγωμα , ακρωτηριασμοί) δεν είναι ανεκτοί στη σύγχρονη έννομη τάξη.

Σημαντικό ρόλο στην εξαφάνιση και απαγόρευση των βασανιστηρίων διαδραματίζει το άρθρο 7 του ελληνικού Συντάγματος , το οποίο προστατεύει την προσωπική ελευθερία και ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Ωστόσο , η επιβολή ποινής για διάπραξη εγκλήματος και η έκτιση της συγκεκριμένης ποινής θίγουν και παρεμβαίνουν στην απόλαυση άλλων θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αναμφισβήτητα , πάντως , το άρθρο 7 Συντ. συμβάλλει στην προστασία της ανώτατης αξίας στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη , της αξίας του ανθρώπου. Τέλος , η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας « χρωματίζει » το συνολικό νομικοπολιτικό σύστημα , στο οποίο προσδίδει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα βασανιστήρια αποτελούν μία βάνουση καταπάτηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Δεν είναι τυχαίο που στην Ελλάδα εφαρμόζονταν κυρίως κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Πλέον , τα βασανιστήρια απαγορεύονται ρητώς από το άρθρο 7 του Συντάγματος , αλλά και από διεθνείς Συνθήκες όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται ούτε ως μορφές ανάκρισης από τις αστυνομικές αρχές και την κρατική εξουσία εν γένει. Σύμφυτη με την αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι η συνταγματική επιταγή *nullum crimen nulla poena sine lege*. Οι προϋποθέσεις τέλεσης του ποινικού κολασμού , δηλαδή , είναι η τέλεση του εγκλήματος , η ύπαρξη νόμου και η πρόβλεψη της αξιόποινης πράξης με τον ορισμό των στοιχείων της στο νόμο. Η θανατική ποινή αν και το Σύνταγμα μας απαγορεύει ρητά την επιβολή της φαίνεται να αφήνει περιθώριο για να επιβληθεί στα κακουργήματα τελούμενα σε καιρό πολέμου. Όμως , με την κύρωση του 13^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ η θανατική ποινή καταργήθηκε ολοσχερώς σε υπερνομοθετικό επίπεδο.

SUMMARY

It is widely known that torture is a brutal violation of human dignity. It is no coincidence that in Greece torture was applied mainly during the reign of the dictatorship. The use of torture is now expressly prohibited by a Constitutional article, but also by international treaties, such as the European Convention on Human Rights. Torture is prohibited to be used as a form of interrogation by police and state power in general. Inherent in the principle of human dignity is the principle *nullum crimen nulla poena sine lege*. The conditions for commencing criminal sentencing are the committing of a crime, the existence of law and providing the offense with the definition of its components in the law. The death penalty, even though the Constitution forbids us to enforce it, seems to leave room to be applicable to crimes, which are committed in wartime. But with the ratification of the 13th Additional Protocol of the European Convention of Human Rights the death penalty was abolished, because it was considered to be "above the law".

ΛΗΜΜΑΤΑ - ENTRIES

Αναδρομικότητα	Retroactivity
Ανθρώπινη αξιοπρέπεια	Human dignity
Αξιόποινη πράξη	Crime
Αποζημίωση	Compensation
Βασανιστήρια	Torture
Δήμευση	Confiscation
Εξευτελιστική μεταχείριση	Degrading treatment
Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	European Convention of Human Rights
Θανατική ποινή	Death penalty
Nullum crimen nulla poena sine lege	
Ποινή	Sentence
Ποινικός κολασμός	Criminal punishment
Προσωπική ελευθερία	Personal liberty
Σύνταγμα	Constitution

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρουλάκης Κ. Νικόλαος , Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης , 3^η έκδοση , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2007
- Ανδρουλάκης Κ. Νικόλαος , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , Θεωρία για το Έγκλημα , Δίκαιο & Οικονομία , Π. Ν. Σάκκουλας , Αθήνα 2006
- Δαγτόγλου Π. Δ. , Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα , Α΄ Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα- Κομοτηνή 2005
- Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας , Συνταγματικά Δικαιώματα , Γενικό Μέρος , Ειδικό Μέρος : Μητρικά Δικαιώματα – Φυσική υπόσταση – Πνευματική υπόσταση . Β' Έκδοση , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008
- Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών , Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη , με βάση τη Νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου , Αθήνα 2006
- Καρράς Αργύρης , Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο , τρίτη έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2007
- Καρράς Αργύρης , Ποινικός Κώδικας , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , τέταρτη έκδοση , Αθήνα- Κομοτηνή 2007
- Κοτσαλής Λεωνίδα , Ποινικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2005
- Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος , Συνταγματικά δικαιώματα , α' Ατομικές Ελευθερίες , Θεσσαλονίκη , Αντ. Ν. Σάκκουλας , 1982

- Μαυριάς Γ. Κώστας και Αντώνη Μ. Παντελή , Συνταγματικά κείμενα , τόμος πρώτος , τέταρτη έκδοση , εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 2007
- Χαρίτου – Φατούρου Μίκα , Ο βασανιστής ως όργανο της κρατικής εξουσίας , ψυχολογικές καταβολές , μετάφραση Μαρία – Αβαριτσιώτη , Ελληνικά Γράμματα , Αθήνα 2003
- Χρυσόγονος Χ. Κώστας , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Νομική Βιβλιοθήκη , έκδοση 2006 , Τρίτη αναθεωρημένη έκδοση

ΒΑΣΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Σύνταγμα 2008

Σύνταγμα 2001

Σύνταγμα 1975

Σύνταγμα 1952

Σύνταγμα 1911

Σύνταγμα 1864

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ποινικός Κώδικας

Ποινική Δικονομία

ΒΑΣΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΔΔΑ 20.3.2003 *Ozalan v. Turkey* : Το Δικαστήριο έκρινε ότι η καταδίκη ενός προσώπου σε θάνατο συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση.

ΕΔΔΑ 19.4.2001 *Peers v. Greece* : Καταδίκη της Ελλάδας για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (εξευτελιστική μεταχείριση).

ΕΔΔΑ 6.3.2001 *Dougoz v. Greece* : Καταδίκη της χώρας μας για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (εξευτελιστική μεταχείριση).

ΕΔΔΑ 18.12.1996 *Aksoy v. Turquie* : Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων είχε υποβληθεί από την αντιτρομοκρατική υπηρεσία της αστυνομίας σε βασανιστήριο.

ΕΔΔΑ 15.11.1996 *Cantoni v. France* : Το Δικαστήριο έκρινε ότι η γενική έκφραση της απαγόρευσης πώλησης « φαρμάκων » εκτός των ειδικών φαρμακείων δεν ενέχει τόση ασάφεια ώστε να στερεί από τον προσφεύγοντα τη δυνατότητα πρόβλεψης. Το Δικαστήριο , λοιπόν , απέρριψε την προσφυγή.

ΕΔΔΑ 27.8.1992 *Tomasi v. France* : Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων είχε υποστεί βασανιστήρια και επιδίκασε σε αυτόν χρηματική ικανοποίηση.

ΕΔΔΑ 7.7.1989 *Soering v. United Kingdom* : Το Δικαστήριο έκρινε ότι η έκδοση και παράδοση του προσφεύγοντος από τις βρετανικές αρχές στις ΗΠΑ ενείχε παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

ΕΔΔΑ 25.4.1978 *Tyrer v. the United Kingdom* : Το Δικαστήριο έκρινε ότι η ποινή του ραβδισμού ήταν εξευτελιστική και καταδίκασε τη Βρετανία για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

ΕΔΔΑ 18.1.1978 *Ireland v. The United Kingdom* : Απόσπαση ομολογίας με βάνουσες και εξευτελιστικές μεθόδους